

Az eke szarvától a tollig, avagy a tanyától a városig

Azért vállalkoztam a téma megírására, mert változatos, nehéz időket éltem és ezalatt sok mindent tapasztaltam. Életutam leírása mellett fel szeretnék villantani olyan eseményeket, melyek ezt a korszakot jellemezték.

1. Születéstől a diplomáig.

Apai nagyapám halálának évében - 1928-ban - láttam meg a napvilágot Jászladányon a nagyszülői házban. Egy bátyám és két lánytestvérem volt, születési évük 1915, 1918, 1920. Néhány érdekesség az apai ágról; nagymamám fiatal korában nagyon beteges volt. Rendszeresen felfúvódott és nem tudtak rajta segíteni. Harminckét éves volt, mikor az orvosa azt javasolta, hogy vegyen hosszuszáru pipát és szokjon rá a dohányzásra. Meghallgatva a tanácsot nyolcvannégy éves koráig pipázgatott. Az ágya mellett ültem, amikor néhány mélyet lélegzett és csendesen elaludt. Ekkor találkoztam először a halállal.

Édesapám 1889-ben született. Korábbi életükről nagyon keveset tudok. Amikor a csládi iratokat nézegettem, akkor döbbsentem rá, hogy édesanyám tizenkilenc éves korában szülte első gyermekét, házasságkötésük után két évvel. Eleinte a szülők néhány hold földjén és néhány hold bételt földön dolgoztak. 1924-ben nagy vállalkozásba kezdtek, Jászladány Tenke-pusztán kibéreltek 60kh. földet. Ez a föld birkaelegelő volt, hosszú ideje nem művelték. Házonbért néhány évig nem kellett fizetni, hanem egy tanyát kellett építeni istállóval, ólakkal, birkahodállyal. A vállalkozást siker koronázta, mert a pihent föld az első években soha nem látott mennyiségű termést hozott. Ez lehetőséget adott igavonó állatok és haszonállatok vásárlására.

Hatéves koromig a tanyán éltem a családdal. Időm nagy részét édesanyámmal töltöttem a ház körül. Édesanyám és nővéreim feladata volt a háztartási munkákon kívül az aprójószágok /baromfiak, sertések/ gondozása. A férfiak: édesapám, bátyám és egy gazdasági cseléd a szarvasmarhák, lovak, birkák ellátásával és a szántóföldi munkákkal foglalkoztak.

Általában négy ló, négy ökör, négy tehén, néhány borjú, meg negyven birka alkotta az állatállományt. Nem tudom mennyi idő alatt szaporodott fel, de én már csak ennyire emlékszem. Nagyon szerettem a felnőttek között forgolódni. A tehenek fejésénél mindig ott voltam és örömmel ittam meg egy bögre frissen fejt meleg tejet. Kukoricavetéskor édesapám mindig kivitt magával. Akkor még eke után kézzel pergették a kukoricát mindig harmadik barázdába. Egy-két kerülő után pihentették az állatokat. Ilyenkor édesapám fölből agyagmasszát gyurt és embereket, állatokat formált belőle nagy örömemre. Jó kezűgyességű és sokoldalú érdeklődésű ember volt, nagyon sok praktikus dolgot tanultam tőle. Detektoros rádiót hallgatott, szaklapokat járatott, szaklapokkal levelezett, sőt cikkeket is irt a Szabad Föld-ben. Főleg a birkatenyésztéssel és kukoricatermesztéssel kapcsolatban publikált. Egyszer országos kukoricatermelési versenyt is nyert. Többek között ilyen praktikus dolgokra emlékszem:

- az ősibuzát október 6-10 között legcélszerűbb vetni,
- felfagyás esetén nem hengerezni kell, hanem végig kell rajta hajtani a birkákat, úgy, hogy egy helyben ne legelhessenek,
- ha a görögdinnyéket végükre állítgatjuk mikor öklömnyi nagyságu, akkor nem lesz "hasas",
- hogy mély kapálással a kukoricát megőrizhetjük a furu-lyázástól, mert nem szárad ki.

Az 1940-es évek elején volt három olyan vizes esztendő, amikor egy sor kényszermegoldást kellett alkalmazni. Egy alkalommal lóhátról szórtuk el a buzát, mert nem lehetett a földet másképpen bevetni. A marharépat úgy tisztítottuk meg, hogy ólajtókon álltunk, hogy el ne süllyedjünk. A beszállítását csak úgy tudtuk megoldani, hogy leszereltük a szekerek oldalát, mert mésképpen beszorultak a sáros kerekek. Ebben az időben a tanya és a falu között lóháton tudtunk csak közlekedni.

A téli hónapok sem teltek tétlenül, ilyenkor édesapám vesszőkosarat font, cirokseprőt és vesszőseprőt kötött. Ezeket csak saját használatra és ajándékba készítette. Kellett a szalmahordó és a tyukültető kas a háznál. Szükség esetén sásból és rozsszalmából szakajtót és kupolyát is kötött.

Nem hallgathatom el, hogy a cslád mindkét ágon jó zenei hallást és szép hangot örökölt. Munka közben /szénagyűjtéskor, kukoricafosztáskor, stb./ sokat énekeltünk. Édesapám jól hegedült, mesteri módon cimbalmozott és harmonikázott.

Édesanyám csendes, szorgalmas, jókedélyű asszony volt. Nagyon szerettem. Gyermekai irányítását, nevelését szép szóval, Példával végezte. Mindent megbeszéltem vele, előtte nem voltak titkaim. Ha "rossz fát tettem a tüzre" csak annyit mondott "ejnye te dezentor" és fejemre tette összecsucott kezét.

Soha nem vert meg, de nekem minden szava, elmarasztalása a szivemig hatott. Reggel korán kelt, ellátta az aprójószágokat, megfejte a teheneket, majd reggelivel várta a családot. Elkészítette az ebédet, mosott, takarított. Nyáridőben a cslád ebéd utáni pihenőre vonult, Ő mosott, mosogatott, takarított. Mindig a legnagyobb terhet vállalta a családban. Hetenként kenyeret sütött. Ehhez fűződnek legkedvesebb emlékeim.

Mikorra a család felébredt, édesanyám már dagasztott. A kemence fütése közben az előző héten sütött kenyérből két nagy karejt vágtunk és betámasztottuk a kemence szájába. Ez fölséges reggeli volt napraforgóolajjal megkenve. Ezután következett az olajos és tejfölös lángos sütése, ez volt az igazi reggeli. Csemegének sósvakaró és kiscipó is készült. Ezután került a kemencébe az öt nagy kerek cipó. Ez a kenyér soha nem volt száraz, mert krumplival készült.

1934-et irtak, amikor átléptem az első osztály küszöbét. A már azóta lebontott "Erzsébet Iskolába" jártam. Félénk, visszahuzódó gyerek voltam, előtte óvodába nem jártam.

F. Erzsébet tanítónőnek köszönhetem az első évek kitűnő bizonyítványát. Ugyanakkor keserves évek voltak ezek, mert a feluban apai nagymamánál laktam, akit nem szerettem. Hamar észrevettem hogy csak önmagát és az istent szerette /vagy félte?/, a gyereket csak nyugnek, tehernek tekintette. Vallásos asszony volt, templombajáró. Szombatoként fekete szoknyát öltött és fehér kendőt kötött, ebben ment a templomba. Állítólag "szombatista" volt. Néha magával vitt a templomba. Emlékszem, hogy ilyenkor egy éneket mindig elénekeltek, amiből csak annyi maradt meg emlékezetembe, hogy:

"...mert szombat Mária napja,

magának ezt választotta,

jaj de boldog ember, aki ezt megtartja."

Nagyon vártam a tavaszt, hogy javuljon az idő és akkor -hol gyalog, hol kerékpárral - kiszöktem a hat kilométerre lévő tanyára. Nem most találták ám ki az egésznapos tanítást, mert már én is abba jártam. Ekkor ez úgy működött, hogy reggel hét órakor elvittek bennünket a templomba misére, nyolc órától délig tanultunk, majd hazamentünk ebédelni. Délután két órától négyig ismét tanítás volt.

A nagyszülői házat - ha jól emlékszem - 1938-ban eladták és nagymamám is kiköltözött a tanyára. Ettől kezdve a nővéreéktől jártam iskolába, aki már ekkor férjnél volt. Tavasszal és ősszel viszont már kijártam a tanyára. A nyarakat mindig a tanyán töltöttem. Tanulás után és nyáridőben mindig részt kellett vennem a munkában. Kukoricát morzsoltem, daráltam, kukoricát pergettem az eke után, boronáltam, később szántottam, markot szedtem, lucernát kaszáltam, sőt arattam is. Nyáron szénával, gabonával raktam a szekeret, csépléskor fuvaroztam a termést a "Futurába". Kisebb koromban libákat, teheneket őriztem. Nagyon szerettem amikor szénával, gabonkévével megrakott szekéren tölthettem kinn az éjszakát.

Mint a többi parasztyerek, csak jártam az iskolába, távlati elképzelésem nem volt. Ötödikes koromban jutott eszembe, hogy jó lenne továbbtanulni. Édesapám nehezen egyezett bele, mert a bátyám bevonult katonának, a nagyobbik nővérem már férjnél volt, így kellett itthon a munkáskéz. Különbözeti vizsgát kellett tennem és így a második osztályban kezdhettem a polgári iskolát. Az 1939/40. tanévben sikeresen befejeztem a második osztályt. Ekkor már jelentősen romlott a család anyagi helyzete, mert részleteket kellett fizetni. /Édesapám 1938-ban Kohner báró kényszereladásából részletre vásárolt 15 kh. szántóföldet Szászbereken./ Édesapám azt mondta, hogy nincs pénz a taníttatásra, meg kell a munkaerő a gazdaságban. Így egy évig otthon maradtam. Nagy családi vita után a fiatalabb nővérem elment Pestre dolgozni egy varrodába és magára vállalta a taníttatásom költségeit. Így fejeztem be a polgári iskolát. Ekkor már albérletben laktam Jászládányon, szüleim szerdai napokon hoztak tiszta ruhát, élelmet, mikor jöttek a heti piacra tejtermékeiket, baromfikat, stb. eladni. Tavasszal, ősszel és hétvégeken haza kellett járnom a gazdaságban segíteni.

A polgári iskola elvégzése után a Jászberényi Tanítóképző Intézetbe jelentkeztem és sikeresen felvételiztem. Régi tanítómmal találkoztam, aki a következőket mondta: "na fiam te is eljegyezted magad az örök szegénységgel." Mostmár tudom, hogy nem tévedett sokat. Jászberényben kollégiumban laktam, csak Karácsonykor és Husvétkor lehetett hazamenni, havonta egyszer lehetett látogatót fogadni. Mindössze két látogatásra emlékszem, amikor édesapám kerékpárral jött el. Kapcsolatunk azonban nagyon is folyamatos volt, mert a jászberényi tejüzem tulajdonosa - aki a jászládányi piacon felvásárolta a tejtermékeket - egyik héten vitte a szennyesemet, másik héten hozta a tiszta ruhát és némi élelmiszerkiegészítést. Nagyon vártam a csomagot, mert akkor már szegényes volt a kollégiumi koszt.

Reggelire rántott levest kaptunk 7 dkg. kenyérrel. Így nagyon kellett a kiegészítés. Kenyeret még tudunk csinálni a barátok /konyhások/ segítségével, de jó volt a szekrényhez menni egy kis szalonnáért. Sokszor segitettem szegényebb barátainknak is. Voltak közöttünk állami gondozottak, szlovákiai és romániai magyar gyerekek is akik csak szökve tudtak hazamenni a szünetekben is.

Tizenkét éves kpromtól kötelező volt leventébe járni minden vasárnap délelőtt. A tanítóképzőben ez még éjszakai ügyelettel is kiegészült. Rádión figyeltük a légiveszélyt és szükség esetén riasztottunk az óvóhelyre vonulásra. A nyári szünetben /1944-ben/ otthon is beosztottak hetenként éjszakai figyelőszolgálatra. Ez azt jelentette, hogy párosával két óra alatt be kellett járni egy huszkilométeres szakaszt - jelentkezve két ellenőrzési ponton - ahol naplóba jegyezték a megjelenés időpontját. Figyelni kellett, hogy repülőőről dobnak-e le gyujtólapokat, gyujtórudakat, esetleg ejtőernyősöket. Az esztelenség határát surolta, hogy a lőkiképzés mellett még sielni is meg kellett tanulni, készülve a téli harcokra. El is vitték a faluból a leventéket, de már csak magyarországi bevetésre. Én annak köszönhetem az otthonmaradásomat, hogy a mozgósítási parancs nem jutott el a tanyára. A jászladányi leventék mind hazajöttek sértetlenül, mert B.L. tanító, aki a parancsnokuk volt, saját fellelősségére Vácnál elengedte őket.

A kollégiumban diákönkormányzat működött. Az idősebbeket, harmadik osztálytól felfelé "bátyám"-nak kellett szólítani és természetesen magázni kellett. Az idősebbek utasításait végre kellett, hajtani. Velünk készítették szemléltető eszközeiket a gyakorlati tanításaikhoz. A hálószobák 24 személyesek voltak, a tanulószobák 12 személyesek. Mindkét helyen volt egy ötödéves parancsnok és egy negyedéves helyettes.

Az ebédlőben az asztaloknál hatan voltunk, volt egy ötödikes az asztalfőn, majd negyed-, harmad-, másod-, és egy vagy két elsőéves. Az ételt az elsőévesek szolgálták fel és sorban évfolyam szerint szedtünk. Mivel a kimenő ebéd után kezdődött és öt óráig tartott, amikor a "Senior" / a diákönkormányzat ötödikes főnöke/ felállt és a "KÉSZ" szót kiejtette, mindenki felállt, elkondtuk az ebéd utáni imát és távoztunk. Nem lehetett visszaülni, aki nem ette meg az ebéde, az éhen maradt. Aki nem engedelmeskedett, az kétféle büntetésre számíthatott: takarodó után a büntetőbrigád a fenekére vert vizes becsavart törölközővel, vagy igazgatói kihallgatásra ment a másnapi nagyszünetben. Volt a kollégiumi életnek sok öröme is. Tánccsoport, színjátszócsoport működött. Később havonta "József Attila Szabadegyetem" is működött, ahová országos hírességeket hívtak meg. Éves szokás volt, hogy Miklós-napkor "bundásavatást" tartottak. Vesszőfutás volt az intézet lépcsőjén, majd éjjélkor vizes törölközővel avattak bennünket. Ettől kezdve "elsőéves urak" voltunk. Ilyenkor az ötödévesek kifigurázhatták a tanárokat, gunyrajzokat, karikatúrákat vetitettek, tréfás verseket olvastak a tanárokról.

A napirendet nagyon szigoruan be kellett tartani. Reggel 6-kor volt ébresztő, 6,30-tól 7,15-ig reggeli tanulás, 7,45-ig reggeli. 8 órától tanítás/5 vagy 6 óra/, utána ebéd, majd 17 óráig kimenő, 17-19 óráig tanulás, 19 órakor vacsora, 20-21 óráig ismét tanulás, 22 órakor takarodó. Aki a napirend ellen vétett, szigorú büntetést kapott. Pl. ha valaki nem kelt fel hatórákor, azzal büntették, hogy egy hétig 5 órakor kellett felöltözve jelentkezni a nevelőtanárnál. Volt egy reggeli és egy esti vallásos énekünk. Az egyik alkalommal zenekarral játszottuk és elkezdtünk rá keringőzni. Belépett a paptanár: "istentelenek" holnap mindannyian kihallgatásra mennek! Egy heti kimenőelvonás volt az igazgatói büntetés.

1944. március 19-én magyar óránk volt az utcára néző baloldali teremben, tanár ur elkiáltotta magát: "oda nézzenek." Kinézve az ablakon azt láttuk, hogy német katonák menetelnek. Április ötödikén befejeződött a tanítás, az intézetből mindenkit hazaküldtek. A következő tanév kezdetéig otthon dolgoztam a tanyán. 1944. szeptemberében rendszeren megkezdődött a tanítás. Amikor a szovjet csapatok elérték a Tisza vonalát - október végén - hazaküldtek bennünket. A német csapatok tőlünk mintegy fél kilométerre - a Besenyszög-Jászládány közötti - határárokban építették ki védelmi vonalaikat. Hozzánk is beszállásoltak három raj katonát, innen váltották egymást a frontvonalban. Édesapámmal a tanya mögött ástunk egy "Z" alakú óvóhelyet. Elláttuk ülőhellyel, élelemmel, takarókkal. Itt töltöttünk három éjszakát. November 8-án éjszka már bent aludtunk a lakásban. Éjszaka arra ébredtünk, hogy nagy csetepaté van az épületek, kazalok körül, géppisztolysorozatok, német és orosz kiabálásokat hallottunk. Ezután csend lett. Reggel ötóra körül kimentünk az istállóba, megetettük, megittattuk az állatokat, édesanyám megfejte a teheneket. Reggel hét óra tájban géppisztoly-gépfegyver ropogás törte meg a csendet. Talpig bőrruhás géppisztolyos katonák lökték be az istálló ajtaját: "nyemec jeszt? gazda". Édesapám előállt, kísérték és átkutattak minden épületet. Ezután pillanatok alatt ellepték a tanyát, a magtárban rádióállomást építettek ki, voltak kb. ötszázan. Ezután a tanya mögött egy gyors védelmi vonalat építettek ki. Utána megjelent a vezérkar, élen egy magasrangú tiszttel, kb. tizen lehettek. Lefoglalták a szobánkat, rántottát és teát készítették. /Későbbi olvasmányaimból vélem, hogy Zsukov marsallal találkoztam./ A közkatonák is letelepedtek reggelizni, ami fogható volt, megették: egy oldal szalonnát, egy bödön mézet, kb. kétszáz darab téli dinnyét, stb. Mindössze egy órát időzhetnek, majd a parancsnok sip-szava után - a környező tanyákból is - egy ezred gyült össze.

Tíz perc parancskiadás következett és pillanatok alatt elindultak. Délután négy óráig nem jött senki. Ekkor megjelent lőháton néhány fegyveres, kucsmás, civilruhás /valószínűleg román./ Elcsepták sovány, leromlott gebéiket, felnyergelték a négy lovunkat és elvitték. Ezután hamarosan megjelent két lovas szovjet katona. Járomba fogatott két ökröt és velük ^{vitt} engem is. Átmentünk a már említett határárkon, ott álltak a sárban elakadva a lőszeres lovaskocsik. Mögöttük a gőzeke-szántásban rengeteg kis tank volt elakadva, amiket a nagyobb tankokkal próbáltak kivontatni. Az ökröket a lőszeres lovas-kocsi elé fogatták és sötétedésig vontattuk. Este kifogtuk az ökröket, a környékről kukoricaszárat hoztunk etetni és magunknak is abból készítettünk fekhelyet, ez lett a takarónk is. Éjjel nagyon fáztunk és felkeltünk. Az egyik katona észre-vette és adott egy-egy bundabéléses német köpenyt. /A szomszéd is velem aludt, aki a másik szekeret vontatta./ Ebből szereztem az első tetűt. Nem csoda, hogy fáztunk, reggelre befagyott az árokban a víz. Estére értünk be Jászládányba, ahol a jászkisériút melletti malom udvarán fogattak ki. Innen a szomszédal /később sógorom/ megszöktünk. Többször megállítottak az örök, de kimagyaráztuk magunkat, hogy roboton voltunk és elengedtek. Jászládányon a szomszéd szüleinek istállójában aludtunk, másnap délre értünk ki a tanyára elázva, átfázva. Később visszamenve az ökröket megtaláltuk a főmolnárnál. Néhány nap múlva megjelent "Misa" a körzeti megbizott szovjet katona. Egész télen minden reggel jött és minden tanyából vitt egy fogatot. Először az egész határból összeszedtük a be nem hordott takarmányt, majd mentünk az összes tanyára "zabrálni". Mindezt a "SZabolcsi tanyára" hordtuk, onnan egy-részt Felsőszászberekre, Dřuhátra szállították lóvasuton az uradalmi cselédek. Akkor még együtt tartották a Kohner uradalom állatait.

1945. tavaszán jászladányi osztálytársammal elmentünk Jászberénybe tájékozódni. Ujszászig gyalog mentünk, onnan tehervonatra fellopózva lőszeres ládákon utaztunk. Visszafelé csak Szolnok alatt állt meg a vonat, onnan gyalogoltunk haza. A Tanítóképző a Bercsényi Uti Iskolában működött, az épületükben katonai kórház volt. Szeptemberben ismét visszamentünk. A tanév azzal kezdődött, hogy az intézet egyik felébe visszaköltöztettük az iskolát. Többben olyan lehetőséget kaptunk, hogy harmadik osztályba járhattunk és karácsonykor vizsgáztunk a második osztály anyagából. Kollégium ebben az évben nem volt. Nyáron favágó táborba mentünk a Gyöngyössolymos melletti Monostor-völgybe. Így lett a kollégium konyhájának tüze^{je}. Egy évig így albérletben laktunk. Az 1946/47-es tanévet a kollégium lakhatóvá tételével /ablakok bepapirozása -üveg nem volt -, kórház maradványainak eltakarítása/ kezdtük. 1945-ig csak fiúk jártak az intézetbe, ettől kezdve viszont vegyes lett a képzés. Sokan soha nem jöttek vissza, de az egész országból jöttek lányok. Negyedikről három párhuzamos osztály lett: egy fiu-, egy leány- és egy liceumi /csak érettségiző/ osztály. Ettől kezdve szabadabb lett az iskolai élet, hét végén haza lehetett menni. Én sokszor hazamentem kerékpárral, mert sok volt a munka otthon. 1948-ban sikeresen tanítói oklevelet szereztem, egyházzenei képesítéssel. A család 1945-ben földönfutó lett. A bérelt földet kiosztották, mi albérletbe kényszerültünk. Mindent előlről kellett kezdeni. 1947 tavaszán édesapám eladta a megmaradt állatait, a pénzből használt, lebontásra ítélt épületeket vásárolt. Kiköltöztünk a már említett 15 kh. földünkre, leállítottunk egy tetőszerkezetet, és abban laktunk. Édesapámmal kutat futtunk, hármasban learattunk. Vettünk vályogot és rokoni segítséggel és egy mesterrel felépítettük a ma is álló tanyát. A tanya ma is áll /"Mácsai tanya" buszmegálló/ Jászladány és Szászberek között. Az unoka már renoválta és kibővítette.

Néhány fontos dolgot még feltétlenül le kell írnom. Jászládány nehéz időket élt át. Amikor a Besenyszögön állomásozó német alakulatokat este meghombázták, hajnalban átvonultak Jászládányra. Mindenszentek délelőttije volt ekkor. Kb. kilenc óra tájban szovjet repülőgépekről légiaknákkal meggyőzték a főutcán álló német gépkocsikat, valamint a temetőt. Éjjel hó esett, reggel mindenfelé véres volt a hó. Később, Karácsony előtt néhány nappal a lakosság egészét kitelepítették a községből. Nálunk a tanyán - hozzátartozóinkkal együtt - tizennégy család lakott kb. három hónapig. A családok egy része a magtárban és ez istállóban lakott. Előtte, még az ősz folyamán sokszor visszalátogattak a szovjetek. Először elvittek 30 mázsa napraforgót, az összes búzát, majd lelőttek két anyadisznót és 30 pulykát. Később elvittek két ökröt, amiért már /szovjet bankóval/ száz forintot fizettek, de ez később semmiért nem ért. Azért nem haltunk éhen, mert édeapám leleményes volt:

- gabonánk úgy maradt, hogy az éléskamrában lévő padlásfeljáró alját befalaztuk és teleraktuk búzával,
- kiszedtük egy kocsinak a kerekét és beépítettük a szárkazalba. Zárt hordókban ebben tároltuk két disznó sózott, füstölt husát, szalonnáját, zsirját, lekvárt, mézet, satöbbit. Éjjel bontottuk ki és vettük ki az élelmet.

Nem volt könnyű a bérlő élete sem. A birtok egy járási főszolgabíró özvegyének egyik lányáé volt. Nyáron az özvegy és leánya két-háromhetenként - vasárnap délután - kijött hintóval és megnézte, "hogyan dolgozik a zsellér". Kézcsókkal kellett fogadni és meg kellett uzsonnáztatni. Elő volt írva a menü:konyak, kakaó, kalács, vaj és méz. Haszonbért terményben, hizott disznóban fizettük.

1945. tavaszán rengeteg vitánk volt az ujonnan földhözjuttatottakkal, mert azt is le akarták aratni, amit nem ők vetettek. Végül októberig betakarítottuk a termést és albérletbe költöttünk Jászládányra.

2. A munkakezdéstől napjainkig

A tanítói oklevél megszerzése után azonnal beadtam az állás iránti kérelmemet "bárhová" megjegyzéssel. Hiába vártam a választ, nem kaptam. Augusztus közepén édesapám a teheneket legeltette a tanya előtt, amikor a besenyszögi tanyai iskola igazgatója kerékpárral a szászbereki iskolába ment. Érdeklődött, hogy végeztem-e már, majd mondta, hogy küldjön be hozzám azonnal. Bemelve Szászberekre kérdezte: lenne-e kedvem Alsószászbereken állást vállalni. Azonnal megíratta velem az álláskérelmet és magával vitte. Így kezdhettem el szeptemberben tanítani. Az 1-4. osztályt 76-os létszámmal N.E. tanító tanította, én az 5-8. osztályt kaptam 46-os létszámmal. Első évben váltva tanítottunk egy nagy kőpadlós teremben, ami azelőtt gazdatiszti ebédlő volt. Nagyon nehéz dolgunk volt, mert ebben az évben teljes tankönyv és tanterv csere volt. Többek között 48 új tankönyvet kellett megismerni. Szemléltető eszköz nem volt, magunknak kellett készíteni, még térképeket is rajzoltunk. Előbb gyalog, majd kerékpárral jártam a 6 km-re lévő tanyáról tanítani, majd ősszel kaptam egy 6 m² nagyságú helyiséget, aminak se ajtaja, se ablaka nem volt, a szülők segítettek lakhatóvá tenni. Második tanévben sikerült szerezni az épületben egy kéthelyiséges lakást, amit szintén szülői segítséggel tanteremmé alakítottunk. Ettől kezdve már csak délelőtt tanítottunk, igaz, hogy heti 36 órában, tulóra és mindenféle pótlék nélkül. /A területi, létszámtübbleti pótléket és a tulóradijat csak 1954-től vezették be/. A közös munka során szakmai kérdésekről sokat vitatkoztunk, ugyakkor megszerettük egymást és 1950-ben - mindkét család ellenzése ellenére Győrben, ahol a feleségem szülei laktak - összeházasodtunk. Szegények voltunk, de nagyon boldogok. Nemcsak pénzünk nem volt, de kapni sem lehetett semmit. 530 Ft volt a havi fizetés, a vasutasok 120 forintért hozták Pestről a zsir kilóját. "Rákosi elvtárs" szerint a falu önellátó és a szocializmus építéséhez nem kell citrom és teavaj.

A települést volt uradalmi cselédek, ujjonnan földhözjuttatottak lakták. Természetes volt, hogy minden gondjukkal, bajukkal hozzánk fordultak. Volt egy kis Földműves Szövetkezet, egy vegyesboltot, egy italboltot, egy tejcsarnokot és egy terményfelvásárló helyet működtetett. Ennek a könyvelőjének felkérték másodállásban. Ezt a munkátráttalában a hét végén végeztem és havi 800 Ft-ot kaptam érte. Ez akkor jelentősen javított az anyagi helyzetünkön. Ebben az időben egyik fontos feladat volt az analfabétizmus felszámolása. Alapismereti I., és II. tanfolyamot vezettünk és ottlétünk alatt a településen mindenki elvégezte a negyedik osztályt. Felnőttek körében kulturális feladatokat is el kellett látni, ez azt jelentette, hogy Karácsonykor, Husvétkor háromfelvonásos szindarabot kellett bemutatni, egyéb ünnepeken pedig ünnepi műsort biztosítani. A tanulók részére kialakítottunk egy mezőgazdasági gyakorlókertet, aminek a termelvényeit eladtuk. Alakítottunk egy 36 tagu énekkart és egy tanulói színjátszó csoportot. Főleg népi játékokat tanultunk be. Műsorunkkal bejártuk a többi tanári iskolát /akkor nyolc tartozott Besenyszöghöz/, a bevételeket táborozásra, tanulmányi kirándulásra fordítottuk. 1949-ben megalakítottuk az uttőrő csapatot. Mi voltunk az elsők a környéken akik 1950-ben táborba vittük a 4-8. osztály tanulóit. Akkor ez nem volt könnyű feladat, mert az a rémhír járta, hogy "elviszik a gyerekeket Szibériába és soha nem jönnek vissza". Feledhetetlen tiz napot töltöttünk a "Nagyszénási Turistaházban".

1949-50 telén nekünk kellett végezni a településen és a környező tanárvilágban a népszámlálást, részt kellett venni a "Tervkölcson", majd a "Békekölcsön" jegyeztetésben. Mindezt sárban, vízben, hóban petróleumlámpa mellett. 1950-ben beléptettek a Magyar Dolgozók Pártjába, mondták, hogy úgy látják, hogy közéjük való vagyok, főleg kellett a beszédeket ír, jegyzőkönyvet vezet.

A nyári szabadságunkat általában Győrben töltöttük feleségem szüleinél. 1952-ben Győrben megszületett Zsuzsanna leányunk. Akkor természetes volt a gyermekvállalás, mert biztosak voltunk abba, hogy folyamatosan lesz állásunk és ha áthelyeznek lakást is kapunk. Amikor az ujszászi vasutállomásról megérkeztek lovaskocsival, a póstás a kezembe adta a katonai behívót. Feleségemet, leányomat magukra kellett hagynom kinn a tanyán. Három hónapig voltam katona sáttortáborban. Először eskü előtt /kizárólag civilruhában/ akkor kaptam eltávozást, amikor a feleségem kórházba került. Később már nagyon sok jutalomszabadságom volt, /minden lövészet után/ mert kiváló lövő lettem. 1951-ben jelentkeztem főiskolára matematika-fizika szakra, sajnos a katonaság miatt egy évet halasztanom kellett.

Munkánkkal a felügyeleti szervek meg voltak elégedve, ezért több alkalommal bemutató tanítást kellett tartanunk a járás tanyai iskolában dolgozó tanítóinak. A megközelíthetlenség miatt ilyenkor lóvasúttal vittük be a gyerekeket "Felsőszászberekre". /Ma Szászberek község/. Először a feleségem kapott ajánlatot igazgatói állásra, de nem vállalta, mert nem akart a Tiszán tulra menni. Akkor még azzal a gondolattal kacérkodtunk, hogy egyszer majd Győrbe megyünk. Később én is kaptam ajánlatokat. Látva, hogy nagy bevándorlás indult el a településről Ujszászra, Zagyvarékasra, Szászberekre, ezért a tanulólétszám is jelentősen csökkent, Tiszavárkonyban elvállaltam az igazgatói állást.

Tiszavárkonyba először az 1954-es tanévzáró értekezletre mentem el. Gyanakvó szemek fogadtak mert gyereknek néztek, hiszen akkor voltam huszonhat éves. Ekkor az értékelésen kívül az is feladat volt, hogy mindenkinek felolvasták a minősítését. /Akkor még évenként kellett készíteni/. B.B. egy évre megbízott igazgató F.M.-nének nagyon megdicsérte és a következő megfogalmazás szerepelt a minősítésében: "káros lenne kezdő szakossal való felcserélése". Nevezett kolléganő mat.-kémia szakos "szaktanító" volt, azaz nem volt államvizsgálója.

Nyilván nekem szólt az idézett mondat, mert én csak 1955-ben államvizsgáztam. A kinevezésem 1954. augusztus 1-jétől szólt. Az átadásról jegyzőkönyv nem készült. A megbízott igazgató így adta át az intézményt: "itt vannak az anyakönyvek, ez a kulcs ide való, emez a szekrényt nyitja, a szakleltárakért a nevelők felelősek" és elköszönt. Kaptunk egy három szobás komfort nélküli, lelakott lakást, amit nekünk kellett felújítani. Ez az előző szoba-konyhás lakáshoz - ahol villany sem volt - palotának számított. Csak villany volt benne, a vizet is hordani kellett a közeli artézikutról. Nem volt sok a holmink, könnyű volt a költözés.

1954. augusztus 1-jén átmentem a Községi Tanácshoz bemutatkozni. Bementem az elnökhöz: "én vagyok az új igazgató", a válasz "én meg az új tanácselnök". Rövid beszélgetés után elváltunk. Másnap bementem az iskola irodájába, ismerkedtem az iskola dokumentumaival. Egyszer csak jön a Tanácstól a hivatalsegéd: "igazgató elvtárs, az elnök elvtárs hivatja". Akkor a tanácselnök az orvos és az iskolaigazgató kinevezése járási szinten történt, tehát ilyen szempontból egyenrangúak voltunk. Nekem felment a pumpa és azt mondtam: "legyen szives menjen vissza és kérdezze meg, hogy hivat, vagy kér, hogy menjek át". Negyedóra múlva megjelent a tanácselnök és elnézést kért: "nem úgy gondoltam". Ettől kezdve megpróbált itt-ott hátulról betartani.

A tantestület a belterületen hét tagból állt. Hat tanulócsoport működött, az 1. és 3. osztály, valamint a 7. és 8. osztály működött összevontan. A következő tanévben hét, majd nyolc tanulócsoportos lett. Ekkortól igazgatóhelyettesi státuszt is kaptunk. Hozzánk tartozott még a 8 km-re lévő három csoportos Tiszvárkony-Szőlői Általános Iskola, a 3 km-re lévő Vasuttanyai Általános iskola és egy óvoda irányítása. A tanítás akkor két épülethen folyt: a központi épületben /a volt két tantermes katolikus iskola/ és a mintegy 300 m-re lévő 2 tantermes /volt református/ iskolában teljes váltással.

1955. októberében - a Járási Pártbizottság javaslatára - csucsvezetőség alakult, melynek ideiglenesen titkárává választottak. Tilenc alapszervezet tartozott a csucsvezetőséghez, ezek összefogását társadalmi munkában végeztem. Ezt a munkát előttem egy körzeti instruktor végezte. Jellemző rá, hogy 1955-ben az első pedagógusnapon úgy köszöntött a telt kulturhában, hogy "igaz, hogy a múlt rendszert is kiszolgálták, de azért legyenek üdvözölve". 1956. elején utódomnak függetlenített titkárt neveztek ki, aki jóval nagyobb fizetést kapott, mint az akkori igazgatói fizetésem.

Az időszak jellemzői közül néhány furcsaságot leírok. A nyolcadik osztályosok továbbtanulási javaslatát az iskolatanács bírálta el. Volt egy kitűnő tanuló, akinek a továbbtanulását hárman támogatták, hárman nem, mert az édesapja 1928-ig csendőr volt. A döntés rám, az iskolatanács elnökére várt. Én javasoltam, mert az édesapja azóta könyvelőként dolgozott és semmiféle kifogás nem volt magatartása ellen. Ezért engem a Járási Pártbizottság fegyelmi bizottsága elé idéztek, melléteve még néhány koholt vádat. A fenti körzet referens azt mondta, hogyha ez a lány gyógyszerész lesz, neki ne adjon gyógyszert. A fegyelmi bizottságnál nyomdafestéket nem tűrő hangon beszéltek velem, M.F. bizottsági tag pl. "kulák fattyu"-nak nevezett.

1959-ben t.sz. szervezők érkeztek a községbe. A vezetőjük oda telefonált, hogy az összes nevelő jelentkezzen fél óra múlva agitációs munkára. Közöltem vele, hogy csak az megy akinek nincs órája, a többiek majd délután. Telefonáljon a Járási Művelődési Osztályra, ha engem onnan utasítanak, csak akkor megyünk.

A községben az 1956-os események békésen folytak. Három egyetemista érkezett motorral a falugyűlésre, elszavalták a Nemzeti Dalt, majd vezetésükkel megválasztották a Forradalmi Tanács elnökének J.K. V.B. titkárt. Az államigazgatás zavartalanul működött, az iskolában a szülők kívánságára német nyelvoktatást vezettünk be.

Gondjaink novemberben a "karhatalom" /pufajkások/ megalakulása után jöttek. Mindenhol ellenséget kerestek. Volt egy kollégánk, akit 1944-ben ezért vittek el, mert levanteoktató volt. Kilenc év szibériai fogság után jött haza mindenféle ítélet nélkül. Kijöttek Szolnokról a pufajkások és feleségével együtt felvitték őket a tanácsházára ahol fal felé fordítva, feltett kézzel vallatták őket. Házkutatást is akartak náluk tartani, de ő azt mondta: mutassanak házkutatási parancsot, utána mindenki kiteszi a fegyverét, számát felírva jegyzőkönyvet készítnünk, utána bemehetnek a lakásba. Erre elhevették magukat és elmentek.

Nagyon nehéz volt ez az időszak a család számára is, az 1954-55-ös árvíz a feleségem szüleit menekülésre kényszerítette, Győről Ikrénybe menekültek, majd 1955 őszén hozzánk költöztek, mert a lakásuk lakhatatlanná vált. 1966-ban megszületett a fiunk, négy hónapos volt a forradalom alatt. A sok gond ellenére nagy szeretetben éltünk. A nagymama vezette a háztartást, a nagypapa disznókat hizlalt míg meg nem betegedett. 1959-ben gégerákban elhunyt.

1958-ban állami támogatásból építettünk egy négytantarvas iskolát, amiben hat tantermet alakítottunk ki. Ettől kezdve állandóvá vált a délelőtti tanítás. Közben a volt református iskola életveszélyessé vált, lebontottuk és helyére egy kétlakásos ikerházat építettünk nevelői lakásnak. Mi ebben az évben az új iskola igazgatói lakásába költöztünk, ahol már vezetékes víz is volt.

A forradalom után többszöri agitáció ellenére sem léptem vissza a pártba egészen 1972-ig. Ennek fő oka a sok csalódás és megaláztatás volt. Többek között olyan eset is volt, hogy berendeltek a járáshoz, majd a t.sz. szervezők letettek édesapám tanyájánál azzal, hogy léptessem be mikorra visszafelé jönnek. Jól éreztük magunkat, természetesen nem léptetem be. Azzal is megfenyegettek, hogy nem muszály nekem igazgatónak, sem tanárnak lennem. Mondtam: "nem baj, van nekem két kezem és tudok dolgozni."

Az új helyzetben egyre több tanyai szülő szeretne volna a belterületi osztott iskolába járatni felsőtagozatos gyermekét. 1964-től lovaskocsival behordtuk őket a belterületi iskolába. 1965-ben állami támogatással és nagyon sok társadalmi munkával felépítettünk egy 48 férőhelyes diákotthont. Az iskola épületében kialakítottunk egy főzőzőkonyhát és egy ebédlőt. Ettől kezdve a tanyai tanulók csak hétvégén jártak haza. A konyha létrehozásával napközis csoport indítására is lehetőség nyílt. Szinvonalasan dolgozó nevelőtestület alakult ki. Éveken keresztül a Jászberényi Tanítóképző gyakorló intézménye voltunk. Számtalan - országos szintű - kollégiumi neveléssel, pályairányítással kapcsolatos továbbképzést rendeztek az iskolánkban. Közös munkánk eredményeként pályázatot írtam a diákotthoni nevelőmunka tapasztalatairól, amivel megyei első díjat nyertem. Munkámat 1966-ban az "Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntetéssel ismerték el.

1966. augusztus 1-jével kineveztek járási általános tanulmányi felügyelőnek. Másfél évig Tiszavárkonyból jártam be és Szolnokról tovább ki a járás iskoláiba. 1967. szeptemberétől feleségem is bejárt tanítani, egy évig a Koltéi uti /most Belvárosi/ iskolába, majd nyugdíjazásáig a Beloiannisz Uti Általános Iskolában tanított. 1967. decemberében készült el az a lakás, amit OTP kölcsönre vásároltunk. Ebben lakunk ma is. Tizenkét boldog és küzdelmes évet töltöttünk Tiszavárkonyban, ahol két ciklusban tanácsstag, majd társadalmi elnökhelyettesként is dolgoztam. Az utolsó ciklusban pedig Vezseny, Tiszajenő, Tiszavárkony megyei tanácsstagja voltam.

Feleségem édesanyját 1972-ben baleset érte, combnyaktörést szenvedett. Itthon -közel egy évig - haláláig feleségem ápolta. 1966-tól tizenhét évet a Szolnok Járási Tanács /majd Járási Hivatal/ Művelődési Osztályán dolgoztam tanulmányi felügyelő, majd főmunkatárs címmel. A Járási Hivatal 1983. dec. 31-én

Megszűnt, Innen a Megyei Tanács V.B. Művelődési Osztályára kerültem. 1985. április 1-jétől meghívtak a Szolnok Városi Tanács V.B. Művelődési Osztályára Osztályvezető-helyettesnek. Innen mentem nyugállományba - főtanácsosi címmel - 1988. december 31-én. Szolnoki működésem alatt több megyei pályázatot irtam, ezek mind díjazottak voltak, köztük három elsődijas. Egy országos pályázaton dícséretben részesültem, majd B.J. kollégámmal - a tanulmányi felügyeletről - közösen irt pályázatunk országos harmadik díjat kapott. Apályázatok témái a diákotthoni nevelés, iskolavezetés, tanulmányi felügyelet témakörei voltak. Közel tíz évig a megyei tanulmányi felügyelői munkaközösség vezetője voltam. Mindehhez jó családi háttér kellett. Nagyon sokat köszönhetek feleségemnek, aki mindezt a munkát segítette.

Mint már említettem - hivatali munkám mellett - több területen társadalmi tevékenységet is folytattam:

- a Magyar Vöröskereszt Járási és Megyei szervezetében,
- a TIT Városi és Megyei Szervezetében /örökös tag/,
- az Uttörő Szövetségben,
- a Járási Sporttanácsban,
- a Megyei Közlekedésbiztonsági Tanácsban,
- a Természettudományi Társulat országos szakosztályában,

Munkám során tizenkét esetben részesültem kitüntetésben, ebből öt állami, a többi társadalmi, mozgalmi kitüntetés. Két gyermekünk taníttatásával sok gondunk volt, mert "egyéb" kategóriába sorolták akkor az értelmiségieket. Lányunkat közgazdasági egyetemre nem vették fel, majd főiskolán szerzett matematika - rajz szakos képesítést. Természetesen kollégiumi elhelyezést nem kapott, végig albérletben lakott. Sajnos - és ez a legnagyobb bánatunk - negyvenhét évesen nyelvrák következtében elhunyt. Fiunk kiváló eredménnyel felvételizett, társadalmi tevékenységének köszönhetően, hogy kollégiumi elhelyezést kapott. Villamosmérnöki képesítést szerzett.

Küzdelmes, változatos életet éltünk, de a kitartás, állandó tanulás és kutatás meghozta az eredményét. Nyugdíjas éveinket kertészkedéssel, olvasással töltjük. Nagy örömet okoz számunkra két felsőfoku végzettségű unokánk. Ma már Budapesten élnek, de gyakori látogatók nálunk.

Arra vagyok legbüszkébb, hogy a szorgalmas munka, a szakmai hozzáértés alapján érvényesültem az életben. Nem lettünk gazdagok, de házasságunk hatvankettedik évében is boldogan éljük nyugdíjas éveinket.

Szolnok, 2012. augusztus 7.

: Mácsai Béla :/

5000 Szolnok, Balogh Á.u.11/4.